

Юрій ОНІЩИК,

*завідувач кафедри приватного та публічного права
Київського національного університету
технологій та дизайну,
доктор юридичних наук, професор,
керуючий адвокатського бюро «Юрія Оніщика»*

СОЦІАЛЬНІ ПРАВА АДВОКАТІВ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Одним з елементів системи прав людини є соціальні права, які покликані забезпечити задоволення потреб та інтересів людини з метою її всебічного розвитку. Особливим суб'єктом набуття соціальних благ, володіння, користування й розпорядження ними та їхнього захисту або вчинення певних дій у цій сфері є адвокат, соціальні права якого належним чином не регламентовано у вітчизняному законодавстві.

У законодавстві про адвокатуру та адвокатську діяльність зазначено лише, що рада адвокатів регіону як організаційна форма адвокатського самоврядування сприяє захисту професійних і соціальних прав адвокатів [1; 2]. Слід також звернути увагу на те, що Національна асоціація адвокатів України, яка об'єднує всіх адвокатів України та функціонує для забезпечення реалізації завдань адвокатського самоврядування, є недержавною некомерційною професійною організацією, доходи (прибутки) якої використовуються виключно для фінансування видатків на утримання такої неприбуткової організації, реалізації мети (цілей, завдань) та напрямів діяльності, визначених її установчими документами [2]. Згідно з Податковим кодексом України Національній асоціації адвокатів України заборонено розподіляти отримані доходи (прибутки) або їхні частини серед засновників (учасників у розумінні Цивільного кодексу України), членів такої організації, працівників (крім оплати їхньої праці, нарахування єдиного соціального внеску), членів органів управління та інших пов'язаних із ними осіб [3].

З метою надання матеріальної підтримки адвокатам та членам їхніх сімей, які опиняються у скрутних життєвих обставинах – хвороба, смерть близьких та рідних, поховання адвокатів, які не мають родин, або родини, які належать до незахищених верств населення, пошкодження або знищення житла внаслідок стихійного лиха, Радою адвокатів України була створена Всеукраїнська благодійна організація «Благодійний фонд допомоги адвокатам» [4; 5]. Одним з основних статутних завдань Благодійного фонду допомоги адвокатам є благодійна допомога членам Національної асоціації адвокатів України у разі стихійних лих,

нешчасних випадків, тяжких захворювань, інших негараздів з ними та членами їхніх родин. Серед форм здійснення благодійної діяльності Благодійного фонду допомоги адвокатам існують такі, як одноразова та систематична благодійна грошова, матеріальна чи інша допомога [6].

У зв'язку з військовою агресією Росії у березні 2022 року Національною асоціацією адвокатів України була створена Опікунська рада, яка приймає рішення про надання допомоги за визначеними критеріями, розподіляючи допомогу в порядку першої, другої і третьої черги. У першу чергу благодійна допомога надається: адвокатам та (або) членам їхніх сімей, які загинули внаслідок воєнних дій на території України з 24.02.2022; адвокатам та (або) членам їхніх сімей, які отримали тяжкі тілесні ушкодження внаслідок воєнних дій на території України з 24.02.2022; адвокатам та (або) членам їхніх сімей, які повністю втратили житло внаслідок воєнних дій на території України з 24.02.2022, яке слугувало місцем постійного проживання, у випадку неможливості подальшого проживання в ньому через значний ступінь руйнування та відсутність іншого придатного до проживання житла; самотнім адвокатам старше 70 років, які не мають змоги евакуюватись або евакуювані, але не мають засобів до існування. У другу чергу благодійна допомога надається: адвокатам та (або) членам їхніх сімей, чиє житло частково зруйновано внаслідок воєнних дій на території України, починаючи з 24.02.2022, та потребує відновлення з можливістю подальшого проживання; адвокатам та (або) членам їхніх сімей, які отримали тілесні ушкодження середньої тяжкості внаслідок воєнних дій на території України з 24.02.2022; адвокатам, які є батьками-одинаками та не мають засобів до існування внаслідок початку воєнних дій на території України з 24.02.2022 та за відсутності доходу. У третю чергу благодійна допомога надається: адвокатам та дітям адвокатів, які потребують постійного прийому життєво необхідних лікарських препаратів та не мають засобів для придбання таких препаратів. Для отримання благодійної допомоги адвокатам, які постраждали внаслідок воєнних дій на території України, потрібно звернутися із заявою в довільній формі на електронну адресу: orekun@unba.org.ua. До заяви рекомендовано долучати документи, інформацію на підтвердження фактів, викладених у заяві. Кошти, що надходять на рахунки Національної асоціації адвокатів України в якості благодійної (гуманітарної) допомоги, у повному обсязі переадресовуються на рахунок Всеукраїнської благодійної організації «Благодійний фонд допомоги адвокатам» [7].

Згідно зі Звітом про міжнародну благодійну допомогу українським адвокатам за 2022 рік отримано допомоги на суму 430 487 тис. доларів США, розглянуто понад 400 звернень від адвокатів, які постраждали внаслідок воєнних дій в Україні, розподілено допомогу на суму 324 534 тис. доларів США, з яких 1-ша ка-

тегорія – 175 866 тис. доларів США (допомогу отримали адвокати, житло яких повністю зруйновано; тяжко поранені адвокати; адвокати похилого віку; сім'ї загиблих адвокатів), 2-га категорія – 127 485 тис. доларів США (допомогу отримали адвокати, житло яких частково зруйновано; адвокати, які отримали поранення середньої тяжкості; адвокати, які є батьками-одинаками), 3-тя категорія – 21 183 тис. доларів США (допомогу отримали адвокати, які потребують постійного прийому життєво необхідних лікарських препаратів та не мають засобів для придбання таких препаратів) [8].

Із початком агресії російських військ проти України адвокатська професія переживає одну з найскладніших криз у новітній історії. Реалії воєнного стану унеможливили здійснювати адвокатами адвокатську діяльність. Багато українських адвокатів залишились без роботи. Сьогодні система соціального захисту не є одноманітною щодо всіх громадян, оскільки є категорії осіб, до яких відносяться і адвокати, які внаслідок певних життєвих обставин, специфіки їхньої праці, а також інших об'єктивних чинників потребують належного законодавчого забезпечення. Це зумовлене тим, що соціальні права адвокатів не регламентовано у Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», а правове регулювання в законодавстві про соціальне забезпечення здійснюється без урахування особливостей такого специфічного правозахисного інституту, як адвокатура. Тому сучасний стан правового регулювання соціальних прав адвокатів потребує суттєвої законодавчої регламентації. Питання соціального забезпечення адвокатів мають бути відображені як у Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», так і в інших законодавчих актах у сфері соціального захисту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text> (дата звернення: 12.04.2023).
2. Статут Національної асоціації адвокатів України : рішення 3'їзду адвокатів України від 17.11.2012. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislations/inshi-dokumenty/statut_naau.pdf (дата звернення: 12.04.2023).
3. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 12.04.2023).
4. Про створення Всеукраїнської благодійної організації «Благодійний фонд допомоги адвокатам» : рішення Ради адвокатів України від 28.02.2014 № 6. URL: <https://unba.org.ua/assets/uploads/publications/2014.02.28-rishennya-6.pdf> (дата звернення: 12.04.2023).

5. Благодійний фонд. URL: <https://unba.org.ua/foundation> (дата звернення: 12.04.2023).
6. Статут Всеукраїнської благодійної організації «Благодійний фонд допомоги адвокатам». URL: [https://unba.org.ua/assets/uploads/publications/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%83%D1%82%20%D0%91%D0%A4%20\(%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D1%80%D0%B5%D0%B4%D0%B0%D0%BA%D1%86%D1%96%D1%8F\)%202021.pdf](https://unba.org.ua/assets/uploads/publications/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%83%D1%82%20%D0%91%D0%A4%20(%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D1%80%D0%B5%D0%B4%D0%B0%D0%BA%D1%86%D1%96%D1%8F)%202021.pdf) (дата звернення: 12.04.2023).
7. Опікунська рада надала матеріальну допомогу родинам двох загиблих адвокатів. URL: <https://unba.org.ua/news/7378-opikuns-ka-rada-nadala-material-nu-dopomogu-rodinam-dvoh-zagiblih-advokativ.html> (дата звернення: 12.04.2023).
8. Звіт про міжнародну благодійну допомогу українським адвокатам за 2022 рік. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/news/zvity/Report%20on%20international%20charitable%20assistance_UNBA_UKR%2009.12.2022.pdf (дата звернення: 12.04.2023).